

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
2.	Coachingstraject	4
	2.1 Workshopleading	4
	2.2 Projectleiderschap en zakelijke vaardigheden	5
	2.3 Marketing en communicatie	6
3.	Projectweek Workshopleading	8
4.	Slotproductie: Week of the Big Connection	9
5.	Evaluatie	10

1. Inleiding

"The Big Connection is voor mij een belangrijke uitbreiding van mijn skills, zowel muzikaal als zakelijk!" Aldus luidt de conclusie van Wil Schmal, een van de workshopleiders van het project The Big Connection, naar aanleiding van het opleidingstraject tot creatief workshopleider, dat zij het afgelopen half jaar volgde.

The Big Connection

Het project The Big Connection is een initiatief van het lectoraat Lifelong Learning in Music van het Prins Claus Conservatorium te Groningen. Via dit project heeft een tweetal hooggekwalificeerde afgestudeerden uit Groningen het afgelopen half jaar de kans gekregen zowel hun muzikale als zakelijke vaardigheden uit te breiden, teneinde verder te groeien in hun carrière. De Groningse musici Brenda Frans (zang, winnares van Nationale Jazz Vocalisten Prijs 2001) en Wil Schmal (gitaar, o.m. bekend van Jammah Tammah), beide al een klein decennium actief op de arbeidsmarkt, werden geselecteerd voor The Big Connection. Het project begon met een startseminar in december 2005 en werd afgesloten met een slotproductie in mei 2006 waarin de workshopleiders hun resultaten presenteerden.

Selectieprocedure

Via direct mailing, de website, een digitale nieuwsbrief en het netwerk van docenten zijn kandidaten geworven in het muziekwerkveld, muziekscholen en onder oudstudenten.

Kandidaten konden zich aanmelden door middel van een sollicitatiebrief waarin de motivatie voor deelname aan het project duidelijk werd gemaakt en waarin de eigen geschiktheid om aan dit ontwikkelingstraject tot workshopleider deel te nemen werd beschreven. Daarnaast moesten kandidaten een projectvoorstel meesturen, waarin in grote lijnen werd aangegeven wat voor ideeën men had over leiden van een creatieve workshop samen met een ensemble in een sociale context.

Naar aanleiding daarvan hebben sollicitatiegesprekken plaatsgevonden. Deze gesprekken leverden twee geschikte kandidaten op, die uitstekend in het profiel van workshopleider pasten: Brenda Frans en Wil Schmal (van oorsprong respectievelijk zangeres en gitariste). Beiden waren zowel als docent, in ensembleverband en projectmatig actief.

Karakteristiek voor deze musici was de veelzijdigheid en multidisciplinariteit van hun activiteiten alsmede de samenwerking met andere disciplines. Voorbeelden daarvan zijn muziekworkshops op projectbasis met ama's (jonge asielzoekers) en oudere mensen. Een goed voorbeeld van integratie met andere disciplines is de samenwerking van Wil Schmal met de dichters Diana Ozon en Bart F.M. Droog.

Als werkwijze is uiteindelijk gekozen om van start te gaan met deze twee kandidaten en een groot heteroog ensemble bestaand uit muziekschoolleerlingen, aangevuld met enkele tweedejaars conservatoriumstudenten.

Workshopleading: learning by doing

Doel van the Big Connection was de deelnemers de kans te geven zich te bekwamen in het creatieve leiderschap binnen verschillende sociale contexten. Zij hadden hiertoe een speciaal voor dit half jaar samengesteld ensemble tot hun beschikking: het Big

Connection Ensemble, bestaande uit tweedejaars conservatoriumstudenten en leerlingen van de Muziekschool Groningen.

“Learning by doing” was het devies van het opleidingstraject. De geselecteerde workshopleiders hebben geleerd zelfstandig een project op te zetten en zowel artistiek als zakelijk te begeleiden. Daarbij kwamen ook organisatorische en marketingaspecten om de hoek kijken. Behalve wekelijkse bijeenkomsten met een muzikale coach, kregen de workshopleiders een half jaar lang coaching op zakelijk en marketinggebied. Daarnaast kregen de deelnemers op verschillende momenten in het traject aanvullende expertise op het gebied van workshopleiding aangereikt, in de persoon van Sean Gregory, hoofd van de afdeling Professional Development van The Guildhall School of Music & Drama te Londen.

De samenstelling van het Big Connection Ensemble was heterogeen: de leden waren conservatoriumstudenten en muziekschoolleerlingen van verschillende leeftijden en verschillend niveau. Voor de ensembleleden leverden dit traject en de optredens een schat aan inspiratie en nieuwe ervaring op, een secundair maar zeker niet onbelangrijk resultaat van dit opleidingstraject tot workshopleider.

Workshopweken, samenwerking met instellingen en podia

Tijdens het traject is een tweetal projectweken georganiseerd met workshops en concerten: een projectweek Workshopleiding in april 2006 en de slotproductie getiteld “The Week of the Big Connection”, eind mei 2006.

De optredens in het kader van de workshopweken hebben plaatsgevonden en zijn georganiseerd in samenwerking met het Groninger Museum en het Singelhuis.

Samenwerking heeft plaatsgevonden met de Muziekschool Groningen m.b.t. de samenstelling van het ensemble, het wekelijkse repetitietraject en de optredens met het Big Connection Ensemble. De directeur van de Muziekschool was tevens lid van de selectiecommissie.

Workshops zijn georganiseerd voor zeer uiteenlopende doelgroepen. De workshops gericht op ouderen (in Dagverblijf Hunzerheem) en peuters en dreumesen (Kinderdagverblijf De Grote Smurf) verschilden uiteraard van inhoud en niveau aanzienlijk van de workshop die in het Prins Claus Conservatorium werd gegeven aan leden van het Noord-Nederlands Orkest. Deze verschillen vragen om een gevarieerd scala aan vaardigheden die door de workshopleiders/kandidaten gedurende het traject zijn ontwikkeld.

Daarnaast zijn workshops georganiseerd voor leerlingen met gehoors- en motorische problemen van de Dr. J. de Graafschool en voor een kleutergroep van Openbare Daltonschool De Starter, mede in het kader van een culturele week van deze school.

Monitoring

Gedurende het gehele traject is de ontwikkeling van beide cursisten gevolgd. Een samenvatting hiervan wordt gevormd door het laatste hoofdstuk van dit verslag.

2. Coachingstraject

2.1 Workshopleading

Coach: Hanno Thomassen

Het lectoraat Lifelong Learning in Music van het Prins Claus Conservatorium in Groningen is er in geslaagd om twee hooggekwalificeerde afgestudeerde musici te trainen, coachen en op te leiden tot beginnende zelfstandige creatieve workshopleiders. Het traject dat daarvoor was uitgezet, leende zich uitstekend voor de kennismaking met en het verdiepen van alle facetten die hiermee samenhangen. Daarmee is voor de musici een nieuwe wereld aan arbeidsmogelijkheden en –perspectieven open gegaan. In de evaluatie van dit project werd duidelijk dat er vanuit diverse instituten belangstelling is getoond voor het gebruik maken van creatieve workshop leiders, hetgeen een bijkomstig concreet resultaat van dit project mag worden genoemd.

De kandidaten, Wil Schmal en Brenda Frans, kenmerkten zich door grote nieuwsgierigheid en leergierigheid. In het eerste deel van de training ontstond er de persoonlijke onzekerheid en kwetsbaarheid die nodig is voor de ontwikkeling tot workshopleider. Het materiaal en de oefeningen met het ensemble werd zorgvuldig voorbereid en uitgevoerd. Ook werden na iedere sessie de sterke en zwakke punten van de workshop belicht. De werkwijze was voor beide kandidaten nieuw en er werd verwacht dat hun inbreng niet zou leunen op eerdere successen. De kandidaten werden uitgedaagd om voor hen nieuwe wegen te bewandelen. Dit werd snel opgepakt en de workshops kregen daarmee hun eigen dynamiek. De workshops moesten worden gegeven in een hoog tempo. In het tijdsbestek van 1 uur moest materiaal worden teruggehaald, verder ontwikkeld en geëvalueerd met het ensemble. De kandidaat workshopleiders leerden de groep steeds sneller 'lezen' alsmede het rendement en daarmee het spelplezier te verhogen. Tegen het einde van het project was de groep in staat om deze dynamiek zelf op te roepen en konden de workshopleiders zich iets meer terugtrekken en zich beperken tot het aansturen van het creatieve proces dat doorgaans vanzelf werd opgestart. Dit is één van de belangrijkste kenmerken van een goede workshopreeks en ontwikkeling van workshopleiders. De controle en initiatie van het creatieve proces zorgde in het begin voor de uitdaging; aan het einde van het project vormden het inbouwen van artistieke waarborgen en arrangeercapaciteiten de prioriteit. De creativiteit van het ensemble moest zelfs hier en daar worden afgeremd omdat het rijke materiaal niet verder ontwikkeld hoefde te worden. Het was een kwestie van verdiepen en repeteren naar de performances in het Groninger Museum en Singelzaal toe.

Het Big Connection ensemble, bestaande uit conservatoriumstudenten en leerlingen van de Muziekschool Groningen, ontwikkelde zich tot een coherent gezelschap met een hoge mate van zelfkritiek, creatieve impulsen, improvisatietalent en zelfverzekerd muzikantschap.

Wil: "Ik zie The Big Connection als een uitbreiding van mijn skills. Zowel muzikaal als zakelijk. De filosofie van de totstandkoming van een compositie in een groep, spreekt mij erg aan en dat wil ik in de praktijk gaan gebruiken. Ik denk dat mijn doel is om via de mens achter de workshopdeelnemer of de leerling, want ook als docent profiteer ik hiervan, de kwaliteit van ieders inbreng te verbeteren. En of dat nu met asielzoekers is of tijdens een workshop voor personeel van de KPN, dat maakt niet uit!"

De vele positieve feedback van de deelnemende musici, dan wel ouders en bekenden, bewees dat iedereen een belangrijke ontwikkeling had doorgemaakt tijdens het project. Er was meer zelfvertrouwen ontstaan, men durfde initiatieven te nemen, kritiek werd geaccepteerd en de verschillende muzikale niveaus speelden geen rol meer.

Tijdens de workshops die de kandidaten gaven aan een school voor Speciaal Onderwijs en een reguliere basisschool in Groningen bleek dat Brenda en Wil in staat waren om een onbekende groep voor zich te winnen. Deze workshops gaven hen verder inzicht in de oneindige mogelijkheden van de creatieve workshop. Ook is het besef ontstaan dat 'Lifelong Learning' de sleutel is voor het aangaan en profiteren van artistieke uitdagingen.

Hanno Thomassen

2.2 Ondernemerschap en zakelijke vaardigheden

Coach: Remco de Haan

In de periode januari t/m mei 2006 zijn de Groningse musici Brenda Frans en Wil Schmal bezig geweest met de ontwikkeling van hun capaciteiten op het gebied van ondernemerschap. Er is gekeken naar verschillende aspecten van ondernemerschap en van projectleiderschap. Deze aspecten hebben direct betrekking op het project The Big Connection maar zijn ook gericht op toekomstige projecten van de musici.

Het een half jaar durende traject bestond uit een serie van zes lessen, het maken van opdrachten en tussentijdse feedback en overleg.

Geconcludeerd mag worden dat het voor beide musici een prettig en leerzaam traject is geweest. Ondanks het feit dat beide musici al enige tijd in de muziekbranche werkzaam zijn, werd duidelijk dat veel (niet-muzikale) aspecten onbekend zijn of door de gemiddelde musicus onderschat worden. Brenda en Wil hebben aangegeven dat de verworven kennis een verrijking is voor in de toekomst te realiseren projecten.

Als uitgangspunt voor de lessen is gekozen voor het schrijven van een projectplan met een begroting. Zowel Brenda als Wil hadden hier vrijwel geen ervaring mee. Er is daarom uitgebreid ingegaan op de basisprincipes en veel begeleiding gegeven bij de stapsgewijze totstandkoming van het plan. Door deze intensieve werkvorm is veel kennis vergaard die voor toekomstige projecten veel mogelijkheden biedt.

Voor zowel het project Big Connection als vele andere projecten die de beide musici willen realiseren, geldt dat dit zonder subsidie vrijwel onmogelijk is. De projectplannen zijn daarom ook gebruikt om een link te leggen naar sponsorwerving.

Er is uitleg gegeven over verschillende mogelijkheden om aan geld te komen.

Subsidieverstrekkers (fondsen, bedrijven, overheden) op lokaal, regionaal en nationaal niveau zijn besproken en ook deze materie was betrekkelijk nieuw voor de musici. De wetenschap dat er met een goed onderbouwd plan vele mogelijkheden zijn om aan subsidies te komen is van groot belang voor Brenda en Wil. Met de opgedane kennis kunnen zij voor toekomstige projecten zelfstandig verder als het gaat om het aanvragen van subsidie bij verschillende instanties.

In het verlengde van het projectplan is het belang van een goede en evenwichtige begroting aan de orde geweest. Beide musici hadden weinig ervaring met het opstellen van een begroting en kennis van mogelijke op te voeren posten en relevante bedragen

voor een specifiek project. Ook hier is vanuit de basis gewerkt aan het begeleiden van een begroting, van toepassing op het door hun gekozen project.

Een persoonlijke sterkte/zwakte analyse is uitgebreid aan de orde geweest. De musici hebben de opdracht gekregen om op een rijtje te zetten wat er de afgelopen jaren niet of juist wel goed ging (bijvoorbeeld toegespitst op specifieke projecten waar in het verleden aan meegewerkt werd) en waarom. Dit bleek voor Brenda en Wil zeer verhelderend te zijn. De uitkomst was dat veel problemen terug te voeren zijn op nog niet goed ontwikkelde zakelijke vaardigheden en vaardigheden op het gebied van netwerken.

Beide aspecten zijn nader behandeld. Op het gebied van zakelijkheid is de scheiding musicus/ondernemer en persoonlijke/zakelijke kritiek aan de orde gekomen. Op het gebied van netwerken zijn verbeterpunten aangegeven (hoe netwerk je, wie benader je, hoe onderhoud je contacten, hoe houd je zelf het overzicht enz.).

Tot slot zijn programmakeuze en de 'muziekmarkt' aan bod gekomen. Er is gesproken over de veranderde markt en hoe je daarbinnen moet/kunt functioneren. In het verlengde van dit onderwerp zijn impresariaten en managers aan de orde geweest.

Remco de Haan

2.3 Communicatie & Marketing

Coach: Linda Hendriks

Het coachingstraject voor de communicatie- en marketing bestond uit een inleidend theoretisch deel en een praktisch deel. De drie inleidende bijeenkomsten waren gericht op het verwerven van kennis van de beginselen van marketing en communicatie in de culturele sector. Het praktische gedeelte, bestaande uit een viertal bijeenkomsten, hadden het karakter van een werkplaats.

Daarnaast heeft veel tussentijdse afstemming plaatsgevonden m.b.t. de opdracht die centraal stond in het coachingstraject: de communicatie en marketing organiseren en tot uitvoering brengen voor een artistiek product, te weten een workshopweek in mei 2006.

Doel was zoveel mogelijk uit te gaan van een realistische projectsituatie en de kandidaten van daaruit te coachen. Kennisoverdracht en te verrichten werkzaamheden gingen hand in hand (learning by doing) waardoor aangeleerde kennis en vaardigheden goed werden verankerd. In het aanbod is steeds rekening gehouden met de al aanwezige kennis in relatie tot hiaten in kennis en vaardigheden.

Het coachingstraject

Op basis van de informatie in de theoretische inleiding zijn Brenda Frans en Wil Schmal zelf aan de slag gegaan met een opzet voor een marketing- en communicatieplanning voor de workshopweek in mei 2006, die in een later stadium de naam "Week van the Big Connection" mee heeft gekregen.

Brenda: "De verbindingen die worden gelegd, van ensembleleden met elkaar maar ook met het publiek, is voor mij belangrijk. Het uiteindelijke doel is communicatie maar ook gewoon het plezier van het samenwerken aan muziek, aan een artistiek product. Voor mij persoonlijk zit er ook een interculturele component aan. Muziek is natuurlijk bij uitstek een geschikt middel voor het samenbrengen van mensen, jong of oud, van verschillende identiteit en cultuur. Dat kan in scholen, buurtcentra, kerk of moskee, noem het maar op. Door hierin zelf initiatieven te nemen hebben we geleerd dat je als musicus zo je eigen nieuwe markt kunt creëren."

Bij het maken van deze planning hebben zij kennis gemaakt met de SWOT-analyse als middel om sterke en zwakke punten van een project, de organisatie daaromheen en de uitstraling ervan in beeld te brengen. Daarnaast zijn aan de orde gekomen de marketingmix, de doelgroepbepaling en de afstemming van middelen en boodschap daarop, rekening houdend met financiële randvoorwaarden. In relatie hiermee is ook sponsoring (o.m. in natura) en fondsenwerving aan de orde gekomen. Daarbij is afgestemd met de coach van het coachingstraject "Ondernemerschap en zakelijke vaardigheden".

Hieruit vloeide een activiteitenplanning voort op basis waarvan Brenda en Wil afspraken konden maken over takenverdeling en -uitvoering.

Een belangrijk leerpunt in dit traject vormde de planmatige aanpak van marketing. Beide kandidaten hebben een basis kunnen leggen in de meer generieke vaardigheid van een planmatige en analytische benadering van een doelstelling, in dit geval op het gebied van communicatie en marketing, alsmede de uitvoering ervan.

Daarnaast hebben beide kandidaten kennis genomen van het brede scala aan marketingmogelijkheden, waarmee zij voorheen nog niet bewust of productief te maken hadden gehad.

Brenda en Wil waren zelf verantwoordelijk voor het schrijven van de tekst voor het publiciteitsmateriaal, te weten een folder en affiche, alsmede voor het persbericht.

Daarbij kregen zij veel voor hen nieuwe informatie als het gaat om zaken als schrijfstijl en inhoud alsmede ook om de vormgeving van het publiciteitsmateriaal en contacten die daaruit voortvloeien met vormgever en drukker. In afstemming met het conservatorium is de mailing naar de diverse doelgroepen verzorgd. Het belang van het kunnen beschikken over een goed relatiebeheersysteem en een uitgebreid (formeel en informeel) netwerk van contacten kwam hierbij aan de orde. Met mediacontacten hadden beide musici allebei al vrij veel ervaring opgedaan. Dit onderdeel konden de kandidaten in afstemming/overleg dan ook redelijk zelfstandig voor rekening nemen. Er is een persbericht geschreven en op basis daarvan is de pers benaderd. Er heeft onder meer een televisie-interview met de Omroeporganisatie Groningen (Oog) plaats gevonden.

Wat betreft nieuwe media hadden Brenda en Wil allebei relatief minder kennis en ervaring. Binnen het coachingstraject hebben zij zich bezig gehouden met een digitale nieuwsbrief en de benutting van websitemogelijkheden.

Onder begeleiding hebben zij de inhoud van een digitale nieuwsbrief met als onderwerp "De Week van the Big Connection" samengesteld en zijn betrokken bij de procedure van totstandkoming en verspreiding ervan.

Daarnaast is gebruik gemaakt van de website van het Lectoraat Lifelong Learning in Music voor de publiciteit van de Week van the Big Connection. In een aparte sessie is ingegaan op het belang van en de mogelijkheden van websites in de marketing van culturele projecten. Daarbij is vooral ingegaan op de kennis die je moet hebben in de rol van opdrachtgever voor een website. Er is ingegaan op inhoudelijke en praktische aspecten van het (laten) ontwerpen en bouwen van een website als culturele speler in het veld. Vragen als low-budget versus professioneel, dynamisch versus statisch en het onderwerp hosting zijn de revue gepasseerd. Ook inhoudelijke aspecten van websites als vormgeving, tekstgebruik en navigatie zijn aan de orde geweest.

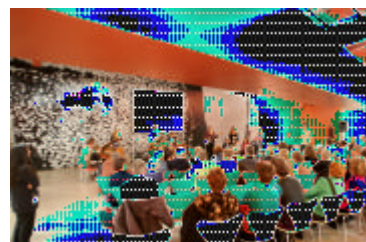

Linda Hendriks

3. Projectweek Workshopleiding

In de eerste projectweek (18-21 april 2006) vond een scala aan activiteiten plaats met workshops en optredens in en buiten het Conservatorium. Sean Gregory, hoofd van de afdeling Professional Development van de Guildhall School of Music & Drama te Londen was deze week te gast om te werken met de beide workshopleiders Brenda Frans en Wil Schmal en het Big Connection Ensemble.

Een van de doelen van de week was om aan de slag te gaan met een aantal verschillende doelgroepen en ervaring op te doen met de verschillende vormen van aanpak die dit vereist ("reading your audience"). Hiertoe zijn workshops georganiseerd bij bejaardenhuis Hunzerheem in Groningen en kinderdagverblijf De Grote Smurf. Een hele andere vorm van workshopleiding is aan de orde bij het werken met professionele musici. Dit gegeven kwam aan bod tijdens een workshop met leden van het Noord-Nederlands Orkest. De deelnemers hebben in deze week geleerd om te gaan met deze verschillende workshopvormen, die elk bepaalde artistieke maar ook heel specifieke leidersvaardigheden vereisen.

Een hoogtepunt in deze week werd gevormd door het concert in het paviljoen Coop Himmelblau van het Groninger Museum. Tijdens dit concert werd het werk "Tsunami", dat onder leiding van Wil Schmal en Brenda Frans op basis van "collectieve improvisatie" door en met het ensemble werd gecomponeerd, gepresenteerd.

Daarnaast vond een interactieve en simultane uitvoering plaats van het Big Connection Ensemble samen met het Londense Connect Ensemble. Dit gebeurde via een groot scherm met een live-verbinding met Londen.

Tijdens het concert werd de interactie met het publiek gestimuleerd. Het slotaccoord van het concert vormde dan ook een hele bijzondere muzikale beleving waarin het Big Connection Ensemble, het Londense Connect Ensemble via scherm en luidsprekers en het publiek actief participeerden.

Het geheel werd geleid door Sean Gregory.

Op de donderdagavond voorafgaand aan het concert in het Groninger Museum was er een openbare repetitie met een 'generale' na de pauze. Sean Gregory is deze avond samen met de workshopleiders Brenda en Wil in gesprek gegaan met het publiek om te vertellen over hun werkwijze. Ensembleleden kwamen ook aan het woord over hun ervaringen. Van de generale is een CD-opname gemaakt.

4. Week of The Big Connection

Het doel van deze slotweek was de presentatie van alle door deelnemers Brenda Frans en Wil Schmal ontwikkelde kennis en kunde in het een half jaar durende opleidingstraject. De week bestond uit een concert met het Big Connection Ensemble en een tweetal workshops, gegeven door de beide workshopleiders.

In de Singelzaal in het Singelhuis in Groningen vond voor een goed gevulde zaal de uitvoering plaats van het werk "Tsunami", die onder leiding van de workshopleiders met het Big Connection Ensemble, spelenderwijs werd gecomponeerd. Het stuk had zich in een half jaar tijd ontwikkeld tot een kleine symfonie, uitgevoerd door een ensemble waarvan de leden, onder leiding van workshopleiders Wil en Brenda, aanzienlijk naar elkaar toe waren gegroeid en aan zelfvertrouwen hadden gewonnen.

Een van de doelstellingen was de interactie met het publiek te bevorderen. Vanuit hun nieuw verworven discipline bleken zowel Brenda als Wil in staat het contact met het publiek aan te gaan en te verleiden tot inbreng in de vorm van het klappen van bepaalde ritmepatronen en (mee)zingen van een melodie. Mede door deze component ontstond een intieme sfeer en een heel bijzondere concertbeleving bij zowel ensembleleden als publiek.

Bij de workshop van Wil Schmal op de Dr. J. de Graaffschool ging het vooral om de doelgroep (leerlingen met gehoors- en/of motorische problemen) een inspirerende muzikale ervaring te geven, waarin ze zelf een ensemble vormden en met elkaar samenspeelden. De muziek werd gecomponeerd door de leerlingen, o.l.v. Wil Schmal, op basis van improvisatie. Aan het eind van de ochtend was er een presentatie van de muziek, die auditief werd ontwikkeld en uitgevoerd.

De uitvoering op basisschool De Starter vond plaats in een culturele week van deze school en vormde een samenvatting van een serie workshops o.l.v. Brenda Frans voor een kleutergroep. Gekozen werd voor een verhalende aanpak waarin de muziek op een speelse manier werd geïntegreerd. De rode draad in de presentatie was afgestemd op de doelgroep en betrof het thema "Tegenstellingen in de muziek" (hard-zacht, langzaam-snel etc.).

Ook hier werd na afloop van de presentatie het publiek betrokken bij de uitvoering.

5. Evaluatie

Tijdens het ontwikkelingstraject tot workshopleader vond monitoring plaats door onderzoeker Peter Mak, tevens lid van de kenniskring van het Lectoraat Lifelong Learning in Music. Doel hiervan was een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling die beide kandidaten doormaakten, het signaleren van problemen en indien nodig bijsturing.

De training bestond uit 'coaching and learning on the job' en 'learning by doing'; er werd aangesloten bij de competenties die de cursisten ten zich reeds eigen hadden gemaakt (zowel tijdens als na hun studie). Van de cursisten werd een grote inzet gevraagd en een hoge mate van zelflerend vermogen. Peer learning nam een belangrijke plaats in het coachingstraject in.

In de wekelijkse workshops met het Big Connection Ensemble oefenden de cursisten de vaardigheden die nodig zijn om met een groep verschillende instrumentalisten (en één vocaliste) van uiteenlopend niveau een compositie te maken en uit te voeren.

Van de bijeenkomsten zelf werd een verslag gemaakt, waarin vragen waren opgenomen van de onderzoeker aan de cursisten en cursusleider n.a.v. de repetities. Aan de hand van de wekelijkse evaluatieve verslagen en het wekelijkse e-mail verkeer kon zowel de ontwikkeling die het ensemble doormaakte, als de ontwikkeling die de workshopleaders doormaakten worden beschreven.

Een belangrijke ontwikkeling die het ensemble betreft, was dat de leden zich steeds opener op durfden te stellen waar het ging om de inbreng van muzikale ideeën. Dit vormde, zo bleek ook uit de eigen waarneming van de cursisten, een direct gevolg van de vaardigheid van de cursisten/workshopleaders het daarvoor geëigende leerklimaat te stimuleren. Ieder op eigen wijze.

Bij de cursisten werd zichtbaar dat ze steeds minder woorden nodig hadden om uit te leggen wat ze van de ensembleleden wilden: er ontstond een geheel eigen vorm van (muzikale) communicatie met het ensemble.

Een punt van aandacht bleef lange tijd het schakelen tussen wat er de vorige keren was afgesproken, wat er op het moment zelf gehoord werd en het genereren van verbeteroplossingen. De tijd die daarvoor nodig was, nam met name in de laatste serie bijeenkomsten sterk af. Ook de wijze van ensemble leiden van Sean Gregory tijdens de eerste workshopweek heeft in dit verband tot een uitstekend voorbeeld gediend.

Beide cursisten hebben dit een half jaar durende traject als een belangrijke toevoeging en uitbreiding van hun capaciteiten ervaren. In combinatie met de opgedane zakelijke kennis en vaardigheden op het gebied van communicatie en marketing, zijn beide cursisten in staat op eigen kracht het vakgebied van workshopleiding verder te exploreren en in praktijk te brengen.

Peter Mak, onderzoeker/lid kenniskring lectoraat Lifelong Learning voor Musici